

RS Global
Journals

Scholarly Publisher
RS Global Sp. z O.O.
ISNI: 0000 0004 8495 2390

Dolna 17, Warsaw, Poland 00-773
Tel: +48 226 0 227 03
Email: editorial_office@rsglobal.pl

JOURNAL	International Journal of Innovative Technologies in Social Science
p-ISSN	2544-9338
e-ISSN	2544-9435
PUBLISHER	RS Global Sp. z O.O., Poland
ARTICLE TITLE	ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ТА РОЗУМІННЯ ПРИХОВАНОГО ЗМІСТУ ДІТЬМИ З АУТИЗМОМ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
AUTHOR(S)	Браницька Марина Михайлівна
ARTICLE INFO	Branyska Maryna. (2020) Ways of Acquisition and Comprehension of Implicit Meaning by Primary Schoolchildren with Autism. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 7(28). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/30122020/7288
DOI	https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30122020/7288
RECEIVED	19 October 2020
ACCEPTED	30 November 2020
PUBLISHED	05 December 2020
LICENSE	 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License .

© The author(s) 2020. This publication is an open access article.

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ТА РОЗУМІННЯ ПРИХОВАНОГО ЗМІСТУ ДІТЬМИ З АУТИЗМОМ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Браницька Марина Михайлівна,

*Аспірант кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1698-8768>*

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30122020/7288

ARTICLE INFO

Received 19 October 2020

Accepted 30 November 2020

Published 05 December 2020

KEYWORDS

speech comprehension,
schoolchildren with autism,
primary school age, non-verbal
means of communication,
subtext, slang expressions,
proverb.

ABSTRACT

The article deals with ways of perceiving verbal means of communication, specific of children with autism. The results of the complex psychological-pedagogical diagnostics of the impressive speech, characteristic of the children with Autism Spectrum Disorder (ASD), have been analyzed. One of the effects of the ASD in children is specific development of their communication sphere. We have described the results of investigating the passive vocabulary; understanding of instructions; text comprehension; understanding of the implicit meanings of words, phrases and texts. While doing the research we found out that unlike normally developed pupils, those with ASD had a difficulty in establishing the contact with a researcher. Not being able to conceptualize the environment fully children with ASD have low interest in communication. Considerable problems with socializing of children with ASD are seen in their inability to establish contact with adults and peers. Therefore there is a need of looking for individual approaches to restore communication. The results of the research have shown that children with autism difficulties of switching attention while performing the tasks. Prepositions and personal pronouns cause difficulties as their understanding has not been well-formed. The investigation has shown that pupils with autism understand and use synonyms in their learning process appropriately but antonyms are hard for them to grasp. It has been noticed that homonyms are understood only in a certain context that is caused by a low flexibility of thinking. In case of their correct order and use the positive results become possible.

Citation: Branytska Maryna. (2020) Ways of Acquisition and Comprehension of Implicit Meaning by Primary Schoolchildren with Autism. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 7(28). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/30122020/7288

Copyright: © 2020 **Branytska Maryna**. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Діти з розладами спектру аутизму (РСА) мають значні порушення комунікації та емоційно-вольової сфери. Це негативно впливає на їх соціалізацію. Вже у немовлячому віці у них спостерігається затримка або сповільненість формування потреби у спілкуванні. Таку специфіку можна спостерігати у період виникнення комплексу поживлення. З віком інтерес до емоційних контактів з рідними та оточуючими не проявляється. Діти з аутизмом намагаються уникати ситуацій, в яких потрібно комунікувати, спілкування набуває одностороннього характеру. Їх небажання взаємодіяти часто є наслідком нерозуміння мовлення та його прихованого змісту, що може спричиняти конфліктні ситуації. Важливо враховувати особливості сприймання інформації дітьми з аутизмом.

У теорії представлені дослідження розуміння мовлення в цілому (F. Bosco, I. Gabbatore та ін.); розуміння прихованого змісту: внутрішній зміст висловлювання (О. Лурія);

взаємозалежність набутих знань та розуміння підтексту (Є. Хомська); сприймання та осмислення прислів'їв (S. Kemper); особливості розуміння фразеологізмів дітьми дошкільного віку (Л. Калмикова, Н. Харченко) та ін. У вітчизняній корекційній педагогіці особливості розуміння мовлення дітьми з аутизмом вивчають Н. Базима, Т. Скрипник, В. Тарасун та ін. Особливості імпресивного мовлення дітей з РСА досліджували, зокрема: М. Барбера описує розвиток розуміння мовлення на основі програми прикладного аналізу поведінки; Л. Нурієва розробила методіку розвитку імпресивного мовлення у дітей з аутизмом.

Загалом опубліковано достатньо результатів досліджень, які висвітлюють специфіку розвитку дітей з аутизмом, особливості їх навчання та виховання. Водночас, недостатньо досліджень проблеми розуміння молодшими школярами з РСА прихованого змісту. Оскільки від урахування специфіки сприймання інформації з навколишнього середовища залежить якість засвоєння знань, вмінь та навичок, виникає потреба вивчення особливостей сприймання прихованого змісту мовлення у різних його формах. З огляду на це, проблема, висвітлена у статті, є досить актуальною.

Метою публікації є опис результатів вивчення особливостей розуміння молодшими школярами з аутизмом прихованого змісту слів, фраз, виразів, тексту. У процесі дослідження розв'язувались такі завдання: встановлення бажання дитини комунікувати з дослідником як незнайомою особою; визначення особливостей сприймання прихованої інформації; порівняння розвитку розуміння підтексту дітьми з РСА з онтогенезом.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети, використали такі методи: емпіричні (спостереження за повсякденною діяльністю та мовленням школярів у процесі навчання та під час спілкування із однолітками; керований констатувальний експеримент); кількісний і якісний контент-аналіз (кількісний використовували для виявлення частоти використання визначених слів та фраз у мовленні, аналіз – для фіксації нетривіальних одиниць мовлення); статистичні методи дослідження; описовий аналіз. У процесі психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини було досліджено розуміння [5]: сленгових слів та виразів; фразеологізмів [3]; прислів'їв та приказок [10]; смислу тексту [8].

Для обстеження розуміння сленгових виразів, називали їх дітям і пропонували пояснити своїми словами за такою інструкцією: «Як ти розумієш такий вислів...?». Якщо виникали труднощі, пропонували розглянути та обрати картинку, яка передає зміст прослуханого виразу. Такий самий спосіб пропонували дітям, які вербально не спілкуються. У роботі використали такі вирази: «Дуй звідси», «Закрий рот», «У класі новий комп (комп'ютер)», «Дуже круто».

Для дослідження розуміння фразеологізмів молодшими школярами, пропонували дітям пояснити їх своїми словами. Якщо учні не могли висловити свою думку за допомогою мовлення, пропонували картинку, які відповідали змісту почутого. Дітям потрібно було уважно розглянути їх та обрати ту ілюстрацію, яка на їх думку найбільше відповідає фразеологізму, зокрема: «Візьми себе у руки», «Бити байдики», «З-під землі дістати».

Щоб дослідити розуміння молодшими школярами прислів'їв та приказок, запропонували прослухати їх і пояснити, як вони зрозуміли. Якщо дітям було важко пояснити, пропонували переглянути ілюстрації та обрати ту, яка на їх думку зображає почуте. У роботі використали такі прислів'я та приказки: «Гостре словечко коле сердечко», «Без труда нема плода», «Ситий по саме горло», «З неба хліб не падає».

Для дослідження сприймання та розуміння дітьми з аутизмом підтексту, запропонували їм прослухати оповідання В. Сухомлинського «Втрачений день». Після чого, учням пропонували дати відповідь на запитання: «Чому батько сказав, що у сина втрачений день?».

Результати дослідження. З урахуванням норм становлення розуміння прихованого змісту фраз та текстів, ми вивчили ті ж напрямки у дітей із РСА. Для підрахування результатів проведеного дослідження орієнтувалися на значеннєвий та смисловий критерії. В основі дослідження учням потрібно пояснити смисл почутого та переказати його доступними синонімічними засобами. Участь взяли 48 молодших школярів з аутизмом, з них: 15 учнів першого класу, 12 – другокласників, 10 учнів третього класу, 11 – четвертого. У процесі дослідження ми пропонували учням молодшого шкільного віку завдання, які були розроблені на основі теоретичних та практичних напрацювань науковців [1, 3, 6, 7]. За результатами виконання відповідних інструкцій, встановлювали особливості розуміння усного мовлення. Отже, опишемо особливості імпресивного мовлення за результатами проведеного дослідження.

Учнів з РСА, від однолітків з нормотиповим розвитком, вирізняли труднощі встановлення контакту з дослідником. 13,4% першокласників з РСА не вдалось встановити контакт одразу, проте учні погодились виконувати завдання зі своїм вчителем або логопедом; 16,6% другокласників, 20% учнів третього класу, 18% школярів четвертого класу з РСА також працювали із своїм учителем. Ще 8,3% третьокласників та 18% учнів четвертого класу з аутизмом взагалі відмовились виконувати завдання; 9% учнів четвертого класу з РСА закривали вуха, відмовлялися слухати та виконувати завдання. 42% молодших школярів з аутизмом виконували завдання у два етапи, через швидке зниження уваги. Враховуючи аналіз літературних джерел, відповідні труднощі встановлення контакту характерні дітям із РСА [1,2,7,9]. З огляду на це, дітям з РСА легше працювати під керівництвом знайомих дорослих. Якщо виникає ситуація знайомства, дітям потрібно більше часу для налагодження контакту.

Ми дослідили розуміння молодшими школярами сленгових слів та виразів. Вони були підібрані з урахуванням віку дітей на основі спостереження та аналізу літературних джерел. За результатами дослідження, 26,8% першокласників з аутизмом правильно пояснили один або два сленгових вирази «У класі новий комп», «Дуже круто». 53,1% учнів сприймають дослівно почуте, «Дуй звідси» вони пояснювали як «Це в мультіку души і летиш», «Души і йдеш», діти просто видували повітря; «Закрий рот» – закривали рот руками; «У класі новий комп» – «Не знаю», «Щось нове, може бути різне, що куплять»; «Дуже круто» – «Мама яйце варить дуже круто, тверде стає, їм», «Були, бачили гору, вона була круто». 20,1% респондентів навіть не спробували пояснити почуте. Зрозуміли прихований зміст одного або двох сленгових виразів 16,6% учнів з аутизмом, які навчаються в другому класі «Дуже круто» пояснили як «Чудово»; «У класі новий комп» – «Купили комп'ютер»; «Закрий рот» зрозуміли як «Замовкни»; «Дуй звідси» – «Йди від мене, ти мішаєш». 58,1% опитаних сприймали пряме значення почутого, ми отримали такі пояснення: «Дуй звідси» – «Вітер дує слухай як «шиши...», «Дути на листя», «Пукати»; «Закрий рот» – «Закрити і махати язичком, чула?», закушували губи, закривали рот руками; «У класі новий комп» – «На яку букву?», «Команда?»; «Дуже круто» – «Небезпечні сходи, можна впасти і голову розбити». 25,3% учнів не мали бажання передати своє розуміння почутого. 20% учнів третього класу з аутизмом спробували пояснити сленгові вирази, почувши «У класі новий комп», сказали «Та комп'ютер купили, що не знаєш?»; «Дуже круто» – «Це отак (показали великий палець вгору)». 60% третьокласників показали на картинках пряме значення почутого, 20% респондентів не виконали завдання взагалі. Прихований зміст деяких почутих сленгових фраз зрозуміли 27% учнів четвертого класу, 55% опитаних сприймають дослівно усе, що чують, ще 18% респондентів не спробували пояснити або показати те, як вони сприймають. Під час виконання цього завдання, отримали від дітей такі відповіді: «Дуй звідси» – «Йди», «Ти надоїв, йди в зал», «Дути дуже сильно»; «Закрий рот» – «Замовкни», «Не говори нікому», «Отак закусити зубами, щоб не відкривати (закусив губу)»; «Дуже круто» – «Отак (показав великий палець вгору)», «Зробити добре завдання, яке дала Валентина Василівна», «Мене мучає спрага». Враховуючи відповіді молодших школярів, можемо узагальнити, що діти орієнтуються на прямий зміст почутого.

Фразеологізми 20,1% учнів першого класу з аутизмом спробували пояснити таким чином: «Візьми себе у руки» – обіймали себе, взяли іграшку в руки, обіймали нас; «Бити байдики» пояснювали як «Хто такі ці байдики, за що їх б'ють», «Він йому дасть і буде больно», били по столу; «З-під землі дістати» – «Копать картошку», «Клад найшов». 26,8% респондентів відмовились виконувати це завдання. 53,1% першокласників з РСА не замислюючись, показували пальцями на зображення. 24,9% учнів другого класу не знали, що сказати «Забувся, не знаю», «Ні», знизували плечима. Картинки не допомогли їм зрозуміти. 49,8% дітей спробували пояснити або показати, як зрозуміли почуте. На фразеологізм «Візьми себе у руки» відреагували жестами: обійняли себе, взяли нас за плечі; «Бити байдики» розуміли як «Битися», «Рубати дрова»; «З-під землі дістати» – «Копати», «Людину хоронять, а вона не померла і їй допомагають вилізти з ями». На картинках вказували на ту, яка зобразила пряме значення почутого. 25,3% опитаних не виконували завдання. Учні з аутизмом, які навчаються в третьому класі, не пояснили нічого зі сказаного, 70% дітей показували зображення, яке відображало пряме значення фразеологізмів, 30% дітей просто водили пальцями по листку. 55% учнів четвертого класу з РСА показували не правильні відповіді, 27% – розуміли переносне значення деяких фразеологізмів, 18% учнів не виконали завдання. Діти пояснювали почуте таким чином: «Візьми себе у руки» – «Не можу»,

«Не плач, плакати не можна, буде голова боліти»; «Бити байдки» – «Лінуватись», «Драка в хлопців», «Дай п'ять»; «З-під землі дістати» – «Знайти в будь-якому місці», «Розкопують труну і роблять впізнання». Дослідження вітчизняних науковців вказують на те, що діти молодшого шкільного віку із нормотиповим розвитком сприймають прихований зміст почутих фразеологізмів [3]. Водночас, учні із РСА мають значні труднощі.

Дослідження розуміння учнями першого класу з аутизмом прислів'їв та приказок [10] підтвердили те, що є труднощі розуміння переносного значення. 67% опитаних скористалися наочним матеріалом і показали зображення, яке характеризувало дослівно почуте. 6,7% респондентів спробували пояснити «Гостре словечко коле сердечко» – «Бабушку колить серце і вона йшла в лікарню»; «Ситий по саме горло» – «Ім, ім, ім, відкриваю рот в горлі видно що їв». 26,3% дітей не виконали завдання. 66,4% другокласників з аутизмом сприймали усе почуте у прямому значенні та обирали відповідні ілюстрації, при цьому коментували «Гостре словечко коле сердечко» – «Серце болить», «В лікарню забирають», «Ніж в серце і в тюрму»; «Без труда немає плода» – «Робиш, робиш, робиш і нічого»; «Ситий по саме горло» – «Їсти не хочеш», «В горлі кістка застрягла», «Їши і рвеш, не можеш їсти». 25,3% учнів сприйняли прихований зміст сказаного «Гостре словечко коле сердечко» – «Коли обзивають, а ти плачеш»; «Без труда немає плода» – «Щоб їсти, треба заробити. Потім купити»; «Ситий по саме горло» – «Не хочу їсти», «Наїлась». 8,3% опитаних не виконали це завдання. 10% третьокласників з аутизмом робили спроби пояснення почутого «Гостре словечко коле сердечко» – «Голка гостра колить палець, кров тускає». 40% опитаних розуміли пряме значення, враховуючи вибір запропонованих зображень, 50% школярів не виконали завдання. 46% дітей з РСА, які навчаються в четвертому класі, використали наочне зображення та вказали на те, яке відображає пряме значення почутого. 36% опитаних зрозуміли одне – два прислів'я та сприйняли їх переносне значення. 18% учнів не виконали завдання. Діти давали таке пояснення «Гостре словечко коле сердечко» – «Кажеш погане слово, людині від нього стає погано», «Ніж гострий, слово хіба гостре? Не бачила»; «Без труда немає плода» – «Те саме не робиш нема що їсти»; «Ситий по саме горло» – «Наївся», «Не хочеш когось слухати, надій в же».

Молодші школярі з аутизмом не зрозуміли прихований зміст оповідання, що показали результати. 67% першокласників з аутизмом розповіли про свої здогадки, що таке втрачений день: «Він є а тут його нема», «Коли загубили», «Нема», «Не знаю», «Він не сказав що таке». 33% опитаних не відповіли. 58,1% другокласників з аутизмом давали відповіді на запитання «Що таке втрачений день?»: «Загубив», «Поклав в карман дирявий і вилетіло», «На яку букву?», «Вони були не з батьком», «Ти думаєш його можна загубити?». 8,3% учнів правильно зрозуміли і пояснили «Він нічого хорошого не зробив для світу, міг в цей день не жити». 33,6% дітей не дали відповіді. 50% третьокласників з аутизмом висловлювали свою думку «Хто загубив, треба знайти, дивись під партю», 50% проігнорували це завдання. 73% учнів четвертого класу сказали, що не знають відповіді на це запитання, 9% зрозуміли, що втрачений день «Нічого полезного не робив». Є. Хомська описувала, що на розуміння підтексту безпосередній вплив має досвід [8]. Водночас, діти із РСА мають обмежені знання про навколишній світ та мають труднощі перенесення опрацьованої інформації у практичну діяльність.

Ми виділили особливості розуміння молодших школярів з аутизмом прихованого змісту, зокрема:

1. Сприймання прямого значення почутого;
2. Потреба візуалізації інформації;
3. Труднощі аналізу сприйнятого тексту;
4. Краще розуміють прості інструкції, водночас, складні – не завжди є доступними;
5. Потребують використання додаткових невербальних засобів комунікації.

Причинами таких особливостей є конкретність мислення дітей з РСА, його інертність, труднощі встановлення причинно-наслідкових зв'язків; швидка емоційна виснажливості. Виникає потреба забезпечити розвивальне середовище, яке допоможе розвивати соціальний інтелект та впливатиме на комунікацію дітей із РСА. Врахування особливостей становлення та розвитку розуміння мовлення дітьми із аутизмом допоможе уникнути труднощів у навчанні та подальшої соціалізації.

За результатами проведеного дослідження, було узагальнено умови успішного навчання дітей з РСА розумінню прихованого змісту, зокрема: врахування індивідуальних особливостей

дітей; стану мовленнєвого розвитку та життєвого досвіду; командна взаємодія учнів, батьків та учителів; чітке структурування; рівень інтелекту; уникання відволікаючих факторів; виключення зайвих ілюстрацій для зосередження уваги.

Висновки. Отже, враховуючи результати виконання усіх завдань, можна зробити висновок про те, що учні з аутизмом молодшого шкільного віку мають низький рівень розуміння прихованого смислу та суттєві проблеми у процесі сприймання підтексту почутого. З'ясовано, що розуміння прихованого змісту в дітей з аутизмом молодшого шкільного віку несформовано, зокрема: їхньому сприйманню є недоступними загальноповсюдні сленгові вирази, фразеологізми, прислів'я, приказки та підтекст. У процесі спілкування з молодшими школярами із РСА потрібно використовувати конкретні слова та фрази. На розуміння прихованого змісту дітьми з аутизмом негативно впливає стереотипність та образність мислення. Діти сприймають зовнішнє оформлення почутого у вигляді образів. Враховуючи зазначену особливість, виникає потреба чіткого формулювання своєї думки задля того, щоб учні правильно сприйняли та зрозуміли інформацію. Дослідження показало, що дітей потрібно навчати розуміти фразеологізми, прислів'я та ін. Недоліки розуміння діти компенсують використанням ехололій, якщо не можуть знайти потрібну відповідь, використовують почуті раніше фрази, що пояснюють механічним запам'ятовуванням. Водночас, перспективою дослідження має стати розробка методів навчання дітей з РСА розуміння підтексту.

REFERENCES

1. Bazyma, N. (2018). Rozvytok movlennia ditei z autyzmom. Kharkiv: Vydavnytstvo «Ranok», VH «Kenhuru» [in Ukrainian].
2. Barbera, M. (2017). Detskyi autyzm y verbalno-povedencheskyi podkhod (The Verbal Behavior Approach): Obuchenye detei s autyzmom y svyazannymi rasstroistvamy. Kiev: Svaroh [in Russian].
3. Kalmykova L., Kharchenko N. Osoblyvosti rozuminnia ditmy doshkilnoho viku perenosnoho znachennia prysliviv ta idiom. Psycholinguistics. Psykholinhvistyka. Psykholynhvistyka. 2018. Vyp. 22(1), С. 149-182. doi.10.31470/2309-1797-2018-24-1-149-182
4. Luriya A. (2013) Osnovy neyropsihologii: ucheb. posobie. Moscow: «Akademiya» [in Russian].
5. Nuryeva, L. (2007) Razvytye rechy u autychnykh detei. Metodicheskiye razrabotky. Moskva: Terevnyf [in Russian].
6. Skrypnyk, T. (2010) Fenomenolohiia autyzmu: Monohrafiia. Kiev: Vydavnytstvo "Feniks" [in Ukrainian].
7. Tarasun, V. (2018) Autolohiia: teoriia i praktyka. Kiev: «Vadeks» [in Ukrainian].
8. Homskaya E. (2005) Neyropsihologiya. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].
9. Bosco, F.M., & Gabbatore, I. (2017). Theory of mind in recognizing and recovering communicative failures. Applied Psycholinguistics, 38(1), 57–88. doi.org/10.1017/S0142716416000047
10. Kemper, S. (1981). Comprehension and the interpretation of proverbs. Journal of Psycholinguistic Research, 10, 179–198. doi.org/10.1007/BF01068037